

Dvakrat izgubljeni sin.

(Povest; piše Basnigoj.)

I.

ar Ciganom te dam, če ne bodeš priden!“ Takó me je večkrat postrašila dobra bábica, če sem bil preveč razposajen. In vedno je ta strah pomagal. Kdo bi se ne bal Ciganov? Kaj, če me vtakne v vrečo tista grda starka, ki večkrat pride nadlegovat našo mater za kapljo mleko — pa ga hoče polhen lonéc, mislil sem si ter se stisnil k babici. Tega pa vže ne, da bi me nosila potem Ciganka na hrbtu po svetu in da bi gledal iz vreče, kakor čuk iz dupla. Zató sem raje poslušal babico.

Pa, da ne bote mislili, mladi čitateljčki moji, da je to le prazen strah, če se komu preti s Cigani, povem vam jo, kaj se pravi, če koga Cigani vzemó.

Prav doli v Hrvatih v neki vasi blizu Bosne — v Rajevemselu se pravi — zjužinali so pri Mikšičevih. Mati je spravljala posodo, hči Milka je pa vzela v naročje brateca Markea ter šla pod milo nebó. Na dvorišči sreča črno Ciganko, ki je šla s piskrcem prosjačit v kuhinjo. Takój v veži vže začne klepetati po svoji navadi:

„Mati, mati, dajte mi kapljo mleka, malo slanine, dajte, dajte, bodem povedala dobro srečo!“ V tem stopi iz sobe gospodar oče Marko. Ta je imel posebno piko na Cigane; zató ker so mu nekoč ukradli tri ovce.

„Bom ti jaz povedal dobro srečo, če ne greš hitro iz moje hiše! Delajte, lenobe grde, pa vam ne bode treba stradati in prosjačiti. Kaj meniš, da meni po sili leže žito in slanina v shrambe. Alá — le hitro, če ne!“ — —

Starka se zasučé, zagodrnja nekaj v koščeno brado ter jo udari potepeno čez dvorišče.

Za Mikšičevim posestvom se je razprostiral velik gozd. V to grmovje je krenila Ciganka. Ob robu gozda pa hipno obstoji. Prst si položi na zgubano čelo — na lice ji leže satanski nasmeh, stare sive oči se ji pa oživé, kakor mladi mački, ko čaka na plen. Le trenotek je stala takó. Potem se je potuhnila v grmovje ter se počasi plazila ob grmovji dalje. Še sopsti si ni upala. Samó kadar je preveč zahrstelo suho dračje, približala se je koščena brada nosu tako blizu, da sta se malo ne dotaknila. Menda je hotela od jeze zaškripati. Dobro, da je bila popolnoma škrba.

Zdaj je pripognila zadnjo vejo. V prijetni senci je spalo na mehkem mahu ljubko dete. Obrazek je imelo zadelan z ruto, da ga niso vbadale sitne muhe. Bil je to Mikšičev Marcec. Milka je pa sredi travnika trgala cvetlice.

Kakor skopec je planila Ciganka po detetu, zavila ga v svoje cunje ter zginila z Markcem v goščavi, kakor bi se bila udrila v tla. Hodila je po skrivnih stezah dobri dve uri ter dospela v neko dolino. Tam so ležali njeni drugovi ter kurili. Ko jo ugledajo, kako sopiha skozi grmovje, planejo vsi k višku. Vedeli so namreč, da se poglavarica Sulma ne vrača prazna.

„Hitro mi dajte jesti, potlej pa po bliskovo dalje. Maščevanje nosim, maščevanje!“

In odvila je Markea, ki se je skoraj zadušil, ter ga pokazala tólpi. Nato se je naglo okrepčala in posvetovala z vodnikom. Ta razdeli potem tólpo na več oddelkov, katere razpošlje na vse strani, da bi zmešal ljudem sled, ako bi jih iskali. V tem so pa vže druge Ciganke Markea slekle, namazale ga z rjavo mastjo, zavile v strgane cape in ga vtaknile v vrečo, katero je oprtala starka Sulma. Prejšnjo obleko Markeovo so pa raztrgale in omočile s krvjo ter nesle v grmovje. Le srajčico je pridržala Sulma záse. Bog ve, kaj je nameravala z njo. Stare Ciganke so zvite kot ovnov rog.

Za pol ure so vže izginili Cigani ter se razkropili na vse vetrove. Starka je ubrala pot proti Bosni. —

Milka se je kmalu vrnila z lepim šopkom. Toda kakšen strah jo je prevzel, ko ni bilo Markea na mahu. Morda sem ga dejala kam drugam? Dirjala in hitela je od grma do grma, jokala se, — ali vse zamán. O Markeu ni bilo duha ne sluha. Bežala je domóv. Pa ni mogla drugega povedati vsled silnega jokú, kakor: „Markea ni!“ Oba — oče in mati — pa tudi sosedje hité proti gozdu. Ali vse upitje, vse iskanje in klicanje — vse je bilo bob ob steno. Dobra mati je toliko jokala, da so jo morali odvesti domóv — kjer je v silni bolésti preihtela vso noč. O kolika je materinska ljubezen!

Možje so se razkropili po gozdu in iskali v pozno noč. Oče se je vrnil še le zjutraj in prinesel krvavo obleko Markeovo. Naletel je tudi na nekatere Cigane, ki so ga prosili, naj jim preskrbi smodnika in svinca. Zakaj videli so, da se klatijo po gozdu volkovi.

To poročilo je popolnoma utrdilo vaščane, da so otroka raztrgali volkovi. Sosede so tolažile ubogo mater, naj ne žaluje po njem, saj je v nebesih. Ta je pa bila takó zbegana, da je rekla: „Kako bo v nebesih, če ga je pa volk požrl?“

Polagoma so pozabljali pri Mikšičevih to nesrečo in za leto dnij ni nihče več govoril o Markeu. Taki-le so ljudje. Vse se pozabi. Največje zlô, pa najlepša sreča.

II.

Neko popóludne tistega leta, ko je bil Markee ukraden, izprehajal se je pater Hijeronim v globoki Bosni po temnem gozdu. Bil je oblečen popolnoma po turško. Zakaj tam doli ni bilo varno nositi redovniške obleke. Poznal si ga pa vender lahko, da ni Mahomedanec. Zakaj v roki je držal molek in jagode so drsele počasi po niti druga za drugo. Mož je molil. To je bila njegova jedina zabava na izprehodih. Zakaj do svojih redovnih bratov je prišel le redko, ker je bil samostan dokaj oddaljen. Saméval je v priprosti hišici, pasel skrbno malo čredico tlačenih Kristjanov ter jim pomagal duševno in telesno. Dajal jim je poguma in budil upanje, da bodo kedaj oproščeni turškega jarma in tedaj bodo dali lahko duška pobožnosti, katero morajo sedaj še skrivati. In njegove besede so res tolažile uboge trpine. Zató so ga pa tudi ljubili kot svojega očeta. Kadar je bilo treba koga ozdraveti, komu svetovati ali kaj drugega storiti, vedno je pomagal jedino le pater Hijeronim.

Ta je torej zavil uprav kar za neko skalovje, katero je bilo obrasteno z mahom. Tam zadej v temni senci je izviral bister studenček. Ob njem je sedeval

sveti mož in se hladil na mehke mahu vselej, kadar je hodil semkaj na izprehod. Tudi danes je sedel, da se nekoliko oddahne v tihi samoti.

Ni še dobro sedel, vže zasliši čuden — zategnjen klic.

„No, kaj pa je to? Živali, ki bi tako vekala, ne poznam. To mora nekaj drugega biti!“ Poslušaj. Dolgo časa je bilo vse tiho. Zdaj začuje znova vek tako hripav, da je mislil, da skopec davi kakega ptiča. In sedel je nazaj na mah, izvlekel kos kruha ter ga pomočil v studenčnico. Uprav je mislil ugrizniti oskromno južino, kar zajoka z nova ono neznano bitje. Toda sedaj je spoznal do dobra, da to mora biti kako otroče. Hitro se napoti v hosto proti kraju, od koder se je čulo ječanje. Dolgo je blodil redovnik po grmovji, predno je prišel do zaželjenega namena. Zakaj veter je malo po malo šumel z listjem in vejevjem in tako zanašal glasove na vse strani, da je bilo težko priti na pravo sled.

In kaj je našel oče Hijeronim? Mali deček je kobalil po vseh štirih skozi grmovje. Nežne ročice so bile vse razprskane, srajčica raztrgana — in lasci vsi zmršeni. Ves onemogel se je zgrudeval na tla pa zopet vstajal ter skušal riniti dalje. Videti je bilo, da je dete tako mlado, da ne more še hoditi po konci. Radovnika je zbolelo srce, ko je ugledal nedolžno stvarco v toliki bedi. Skočil je k otroku, dvignil ga v naročje ter ga ljubeznjivo pogovarjal. Deček se ga je sprva zelo prestrašil, potem je pa začel blebetati: „tata—tata!“ Menda je klical ateja.

Oče Hijeronim je šel potem v hosto, da bi morda dobil še kako drugo sled, kako da je prišlo nedolžno dete v to samoto. Ker pa ni mogel zaslediti ničesar, vrnil se je k studencu. Tam je dal piti najdenčku vode in jesti namočenega kruha. Vodo je slastno pilo dete, kruha pa ni moglo jesti. Kako drage volje bi bil dal siroti kaj boljšega, toda imel ni. Zato se je vrnil hitro domov. Dete je zaspalo v njegovem naročju. Doma je položil na posteljo, meneč, naj počiva, da se prespi. Ali kako se prestraši, ko se dete ne gane. Bilo je, kakor mrtvo. Poprej od joka zarudeli obrazek je bil blede in voščen. Trepalnice se niso ganile. Celó žila mu ni tolkla.

„Bog se te je usmilil, črviček mali,“ tako je govoril oče Hijeronim sam v sebi. „Pa prosi še záme v nebesih! Pa ne samó záme, tudi za moje ovčice“ — In v tem je pritisnil uho na drobne prsi in pazljivo poslušal. — „Nisi še mrtev ne! Čaj, čaj, pomagam ti.“ Tako je tiho vzkliknil, prinesel krepilne pijače ter mu kanil nekoliko kapljic v usta. Tudi drgnil ga je po rokah, da bi oživil kri. In glej! Najdenček odprè oči, žile mu prično polagoma utripati in voščena barva mu zginja z lic. Posrečilo se je umnemu redovniku oživiti omedlelo dete.

Sedaj je bilo to njegovo veselje, da se je igral z dečkom, kateri je sicer dolgo bolehal in hiral, toda skrb rednikova ga je otela, in za dobro leto je vže poskakoval rejenček okrog hiše. Oče Hijeronim je v tem poizvedoval na vse načine, čegavo da je to dete. Ali brez uspeha.

„Naj bo, kakor hoče. Sedaj je otrok moj pa božji, dokler ne dobim starišev. Vzgojiti hočem dečka tako, da se ne bodo mogli pritoževati, če bi jih kedaj po naključju dobil. Tedaj bode njihovo veselje, moje veselje.“

In oče Hijeronim je bil mož beseda. Deček-najdenček je bil najpridnejši, najmodrejši in najpobožnejši mej vsemi otroci v okolici.

(Dalje sledi.)

